

УДК 330.332

Г.Я. Глуха

ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

Статтю присвячено дослідженню динаміки валового накопичення в Україні на основі теоретичного обґрунтування взаємозалежності економічного зростання й реальних інвестицій та порівняльного аналізу світових тенденцій. Результати дослідження підтвердили наявність стійкої взаємозалежності між темпами приросту реального ВВП і темпами приросту валового нагромадження (реальних інвестицій) для 14 країн світу. Проаналізовано динаміку валового нагромадження в Україні. Визначено коефіцієнт кореляції між цими показниками для України (0,88), що свідчить про існування суттєвого зв'язку між ними.

Ключові слова: економічне зростання, інвестиції, валові нагромадження.

Вступ. Підвищення ролі інвестицій як фактора економічного зростання визнають практично всі дослідники сучасного розвитку національних економічних процесів. Дослідження науковців базуються на підходах щодо впливу на економічне зростання процесів накопичення капіталу. Підтвердженням є стрімке економічне зростання економіки Японії у повоєнні роки, основним фактором чого стало збільшення інвестицій. Зокрема за рахунок зростання інвестицій у реальний сектор економіки щорічно забезпечувалося 2,1% із загальних темпів економічного зростання у 8,81% [1] [2, с. 177].

Інвестиційні моделі економічного зростання та проблеми його взаємозв'язку з інвестиціями розглядали такі вчені, як А. Абрамов [3], Г. Білецька [4], І. Брайловський [5], А. Гальчинський [6], Т. Затонацька [7], С. Ішук [8], М. Костромський [9], О. Лемішко [10], Г. Найда [11], Т. Павлюк [12], О. Пирог [1], Г. Пилипенко [13], В. Сословський [14], О. Шевченко [2] та ін.

Однак незважаючи на вагомий напрацювання щодо впливу інвестицій на економічне зростання залишаються актуальними питання, пов'язані з визначенням ролі інвестицій у забезпеченні економічного зростання економіки України.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження динаміки валового накопичення в Україні на основі теоретичного обґрунтування взаємозалежності економічного зростання й реальних інвестицій та порівняльного аналізу світових тенденцій.

Результати дослідження. У середині минулого сторіччя в економічній теорії популярними стали ідеї представників класичної школи, якими було доведено позитивну кореляцію між інвестиціями та економічним зростанням. Оскільки економічна теорія є ідеологічним підґрунтям економічної політики, притаманної певному періоду розвитку світової економіки, ідеї класиків дозволили визначити позитивну роль переливу капіталу. Це призвело

на світовому рівні до створення потужних фінансових організацій, які й сьогодні активно сприяють переміщенню капіталу між країнами.

Механізм взаємодії економічного зростання та інвестицій було сформульовано лауреатом Нобелівської премії П. Самуельсоном на основі принципу акселерації. Цей механізм передбачає зростання реального валового внутрішнього продукту (ВВП) завдяки зростанню реальних інвестицій, а також подальше збільшення реальних інвестицій за рахунок відповідного зростання ВВП. Зауважимо, що під реальними інвестиціями розуміється приріст вартості основного капіталу (будинків, споруд, машин та устаткування) і виробничих запасів.

Проведений А. Абрамовим аналіз економік двадцяти розвинутих країн і країн, що розвиваються, за період 1961–2005 рр. підтвердив життєздатність принципу акселерації. Коефіцієнти кореляції темпів зростання реального ВВП і реальних інвестицій за 45-річний період у найбільш розвинутих економіках є близькими до максимального значення – одиниці, у т.ч. для Німеччини – 0,90; Франції – 0,87; Японії – 0,81; Італії – 0,78; США – 0,77; Канади – 0,72; Великобританії – 0,63 [3].

При цьому А. Абрамов відзначає тенденцію уповільнення темпів зростання світової економіки. У 1961–2005 рр. у середньому середньорічні темпи зростання реального ВВП у дванадцяти розвинутих країнах склали 4,1%; у 1990–2005 рр. темпи знизилися суттєво: 2,8% порівняно з 4,7% за попередній 30-річний період. Суттєве зниження річних темпів приросту реального ВВП спостерігалось у всіх країнах великої сімки (G7) і в багатьох країнах, що розвиваються. Основною причиною такої ситуації можна вважати зниження темпів зростання реальних інвестицій і скорочення частки реальних інвестицій у ВВП [3].

Українські вчені В. Сословський та А. Жилун, розглядаючи у своїх дослідженнях вплив кредитів та інвестицій на ВВП, аналізували ці фактори з точки зору сприяння зростання добробуту населення. Для цього було використано модель з двома взаємодоповнюючими факторами (інвестиції і кредит), що необхідні для зростання економіки. Як основні параметри виступили інвестиції в основний капітал наростаючим підсумком щоквартально в межах року (X1), щоквартальні інвестиції (X2), сума кредитів, наданих комерційними банками на кінець кварталу (X3), зміна кредитної бази (X4) за період з 2006 р. по 2010 р. Було підтверджено висновок щодо впливу обсягів інвестицій в основний капітал та банківського кредитування на зміну ВВП у короткостроковому періоді. Причому характер їх впливу описано нелінійною залежністю, близькою до виробничої функції Кобба–Дугласа. Отже, можна констатувати, що інвестиції як найважливіша економічна категорія розширеного відтворення відіграють ключову роль у реалізації структурних зрушень в економіці та формуванні господарських пропорцій на макрорівні, адекватних ринковим формам господарювання [14].

Нами проведено апробацію вищенаведених підходів шляхом визначення коефіцієнта кореляції за даними 14 країн світу (табл. 1).

Наведені результати підтверджують наявність стійкої взаємозалежності між темпами зростання реального ВВП і темпами приросту валового накопичення (реальних інвестицій).

**Коефіцієнт кореляції між показниками економічного зростання
та валового нагромадження***

Країна	Темпи приросту реального ВВП		Темпи приросту валового нагромадження		Коефіцієнт кореляції між темпами приросту ВВП та темпами приросту валового нагромадження	
	2011 р.	2012 р.	2011 р.	2012 р.	1993–2012 рр.	2000–2012 рр.
Болгарія	1,8	0,8	–	–	0,69**	0,93**
Угорщина	1,6	-1,7	-3,6	-11,2	0,56	0,80
Німеччина	3,3	0,7	6,4	-4,9	0,87	0,89
Молдова	6,8	-0,8	13,1	-2,8	0,82	0,76
Польща	4,5	1,9	11,2	-4,2	0,86	0,95
Російська Федерація	4,3	3,4	22,6	6,6	0,83	0,80
Румунія	2,2	0,7	7,3	2,1	0,77	0,75
Словаччина	3	1,8	9,5	-16	0,68	0,69
США	1,8	2,2	2,4	6,9	0,94	0,92
Туреччина	..	..	..	..	0,91**	0,93**
Україна	5,2	0,2	17,3	-12,9	0,85	0,88
Франція	2	0	8,4	-5,3	0,90	0,94
Швейцарія	1,8	1	4	-3,1	0,74	0,78
Швеція	2,9	0,9	10,7	-2,8	0,92	0,93

*Розраховано автором на основі даних UNECE [15].

**За період до 2011 р.

Слід зазначити, що у 2012 р. простежується уповільнення темпів економічного зростання у більшості досліджуваних країн. Зниження темпів економічного зростання спостерігається як у розвинутих країнах (Німеччині, Франції, Швейцарії, Швеції), так і країнах з ринком, що формується (Болгарії, Польщі, Росії, Румунії, Словаччині, Україні). В окремих країнах (Угорщині, Молдові) реальний ВВП знизився. Суттєве уповільнення темпів валового накопичення спостерігається у Росії та Румунії. Зменшення валового накопичення відбулося в Угорщині, Німеччині, Молдові, Польщі, Словаччині, Україні, Франції, Швейцарії та Швеції. З перелічених країн нами виділено Німеччину та Україну, динаміку ВВП та валового накопичення яких наведено на рис. 1, 2.

Тільки у США простежується підвищення темпів економічного зростання та валового накопичення. Наявність тісного зв'язку між темпами економічного зростання та темпами валового накопичення підтверджують розрахунки коефіцієнта кореляції між ними для досліджуваних країн за період 2000–2012 рр. Аналогічні розрахунки за період 1990–2012 рр. свідчать про несуттєві зміни параметрів для розвинутих країн (Німеччини, США, Франції, Швейцарії, Швеції) та суттєве збільшення для країн, які у минулому належали до соціалістичних або утворилися після розпаду СРСР (за винятком Росії та Румунії).

Однакові погляди на те, що обсяг інвестицій є важливою передумовою економічного зростання не виключає розбіжності у питаннях використання

інвестиційних джерел розвитку та зростання економіки України протягом усіх років її незалежності [11].

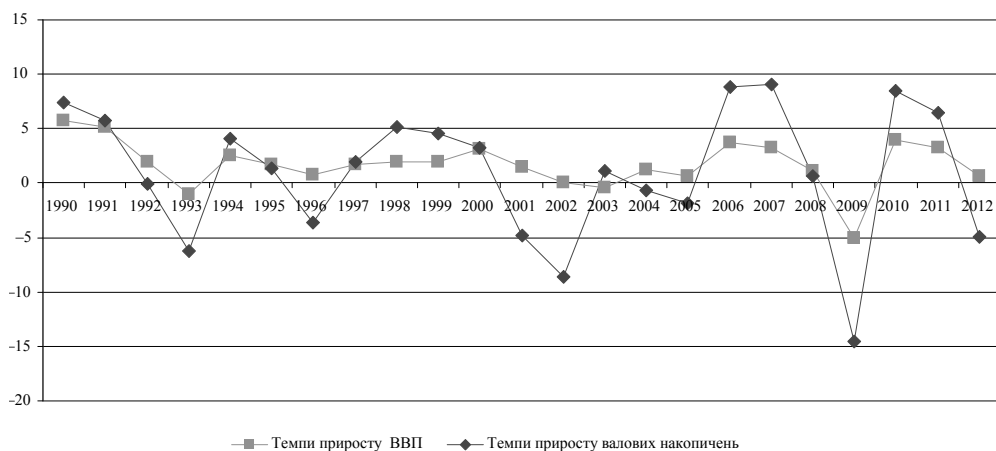

Рис. 1. Динаміка ВВП та валового накопичення в Німеччині (1990–2012 рр.), % (побудовано за даними [15])

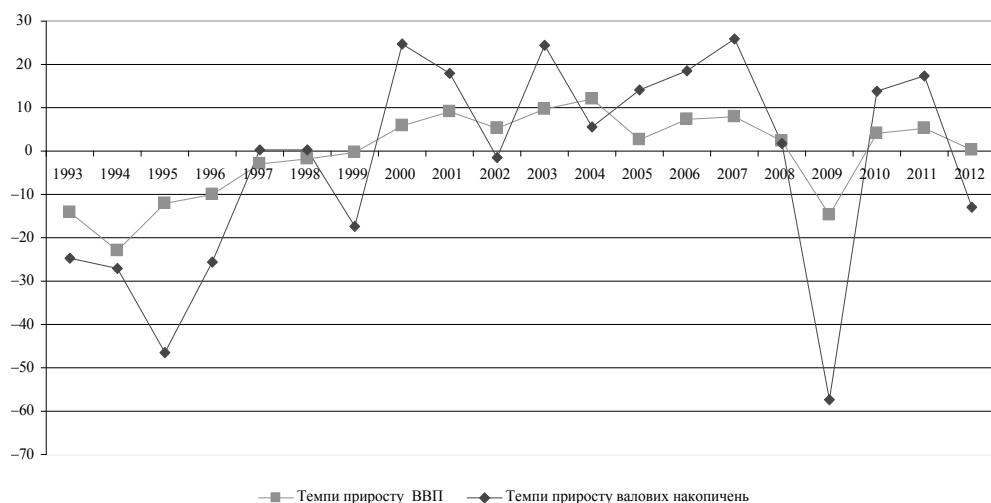

Рис. 2. Динаміка ВВП та валового накопичення в Україні (1993–2012 рр.), % (побудовано за даними [15])

Також проаналізуємо залежність темпів зростання реального ВВП та частки реальних інвестицій у ВВП в Україні та проведення порівняльного аналізу світових тенденцій.

Зміну частки в накопиченні у 1990–2012 рр. в економіці України наведено на рис. 3. Як видно з цього рисунка, максимуму показник досяг у 1993 р. (36,3%). З 1993 р. показник знижувався, і у 1999 р. досяг 17,4%.

У період 2000–2007 рр. простежується позитивна тенденція щодо збільшення частки валового накопичення. У 2007 р. частка складала 28,2%. Період кризи характеризується суттєвим падінням показника. З 2009 р. у середньому частка сягає майже 19%. Однак наші розрахунки розходяться з думкою А. Абрамова щодо чіткої залежності темпів зростання ВВП та частки реальних інвестицій у ВВП. Порівняння темпів зростання частки реальних інвестицій у ВВП та темпів економічного зростання дозволяє констатувати відсутність кореляції між цими величинами в Україні.

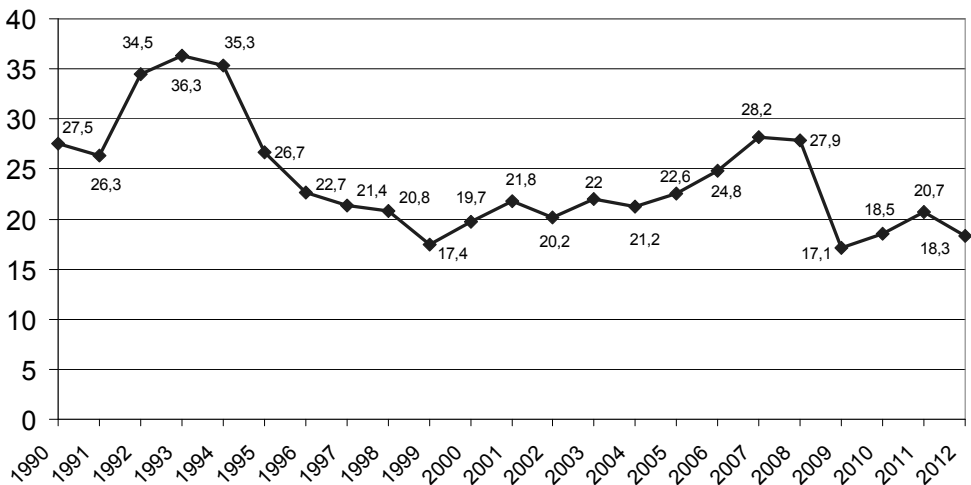

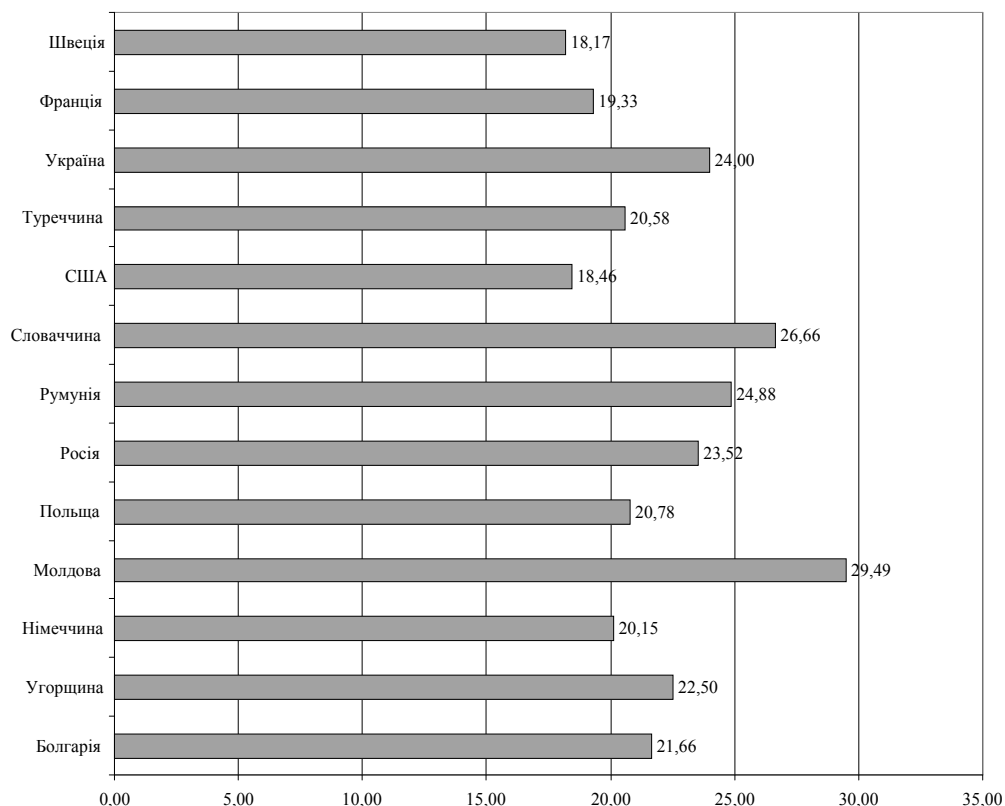
Рис. 3. Частка валового накопичення в Україні у 1990–2012 рр., % [15]

Щодо розвинутих країн світу такий показник є достатнім для економічного зростання (рис. 4).

Зрозуміло, що частка валового накопичення у Німеччині в 2012 р. (17,3%, або в абсолютному вираженні 460270 млн євро), у 67 разів вище, ніж в Україні. Обсяг реальних інвестицій в Україні у 2012 р. становив 75149 млн грн, що складає 18,3% у ВВП. Відтак, якщо мова йде про обмеження інвестиційних коштів, то причиною є не частка валових накопичень у ВВП, а в обсязі ВВП. Крім того, проблемою є структуризація валових накопичень з точки зору їх використання.

Підтримуючи Г. Пилипенко та В. Чернобаєва стосовно реалій розвитку української економіки, слід констатувати, що інвестиційні ресурси в Україні практично не спрямовуються у високотехнологічні види економічної діяльності та інноваційні проекти. Інвестиційний капітал використовується у сферах, які дозволяють швидко отримати максимальний прибуток з мінімальними витратами [13, с. 68].

Отже, необхідність збільшення обсягів валового накопичення в Україні обумовлюється специфічною технологічною структурою української економіки, зокрема, зношеністю основних засобів та незадовільним станом ринкової інфраструктури, браком новітніх технологій, високою матеріаломісткістю виробництва, енергоємністю ВВП, недостатньою конкурентоспроможністю української продукції на світовому ринку.

Рис. 4. Середня частка валового накопичення у країнах світу за період 1992–2012 рр., % [15]

Технологічна структура є характеристикою технологічного укладу, притаманного національній економіці. У розвинутих країнах переважає п'ятий технологічний уклад.

За оцінками фахівців, структура української економіки здебільшого розвивається у межах третього технологічного укладу (випуск продукції у межах третього укладу – 58%, четвертого – 38, п'ятого – 4%) [16]. В окремих випадках оснащення деяких підприємств України відповідає другому технологічному укладу. Для цих підприємств характерні примітивне виробництво сільськогосподарської продукції, видобуток енергетичної та мінеральної сировини. Понад 90% продукції української промисловості не має сучасного технічного забезпечення [12]. Це, безумовно, позначається на якості та конкурентоспроможності товарів вітчизняних виробників та знижує якість споживання населення. Такий спосіб господарювання є неефективним для самих виробників на макрорівні, гальмує використання сучасних технологічних досягнень постіндустріального суспільства та, відповідно, на макрорівні перешкоджає економічному розвитку національної економіки.

Нагальною проблемою, що потребує вирішення, є практично повна зношеність основних фондів і, як наслідок, потенційна загроза виникнення

екологічних катастроф. У 2009 р. знос основних засобів виробництва перевищував 60%, зокрема, в промисловості – 61,8 (переробна промисловість – 64,9), на транспорті – 83,9% [12].

Не менш важливим є впровадження технологічних інновацій. Незважаючи на політику державної підтримки інноваційної діяльності, цей сегмент розвивається недостатньо активно. За даними Державної служби статистики України, протягом 2010–2012 рр. питома вага інноваційно активних підприємств порівняно з 2008–2010 рр. зменшилася і становила у середньому 20,4%. Лише 5% обстежених підприємств займаються технологічними інноваціями (продуктовими та процесовими), 10,4 – організаційними та маркетинговими інноваціями (нетехнологічними інноваціями), 5% – технологічними і нетехнологічними інноваціями [17].

Розвитку інновацій на підприємствах перешкождали численні фактори. Серед них – відсутність коштів у межах підприємства, надто високі витрати на інноваційну діяльність, відсутність фінансування із залучених джерел тощо. Для усунення причин виникає необхідність залучення підприємствами значних обсягів інвестицій [17].

Відзначається невелика кількість підприємств, що впроваджують маловідходні, ресурсозберігаючі і безвідходні технологічні процеси. Через це українська економіка характеризується високою матеріаломісткістю виробництва та енергоємністю ВВП. Рівень споживання первинних паливно-енергетичних ресурсів на одиницю ВВП в Україні є набагато вищим, ніж у розвинених країнах світу. Енергетична складова собівартості промислової продукції в Україні – одна з найвищих у світі (зокрема, у 3,7 раза вища, ніж в країнах ЄС, у 2,9 раза – ніж у сусідній Польщі, в 1,4 раза – ніж у Росії) [12].

Висновки. Таким чином, для вирішення поставленої у статті мети проведено порівняльний аналіз тенденцій економічного зростання та валового нагромадження на прикладі 14 країн світу. Результати дослідження підтвердили наявність стійкої взаємозалежності між темпами приросту реального ВВП і темпами приросту валового нагромадження для усіх досліджених країн. Проаналізовано динаміку валового нагромадження в Україні. Визначено коефіцієнт кореляції між цими показниками для України (0,88), що свідчить про існування суттєвого зв'язку.

Дослідження динаміки валового накопичення в Україні дозволило виявити проблеми, пов'язані з недостатністю інвестиційних коштів для забезпечення сталого зростання. Для забезпечення стабільного розвитку України їх необхідно вирішувати. У цьому контексті велике значення має вдосконалення процесу формування інвестиційної політики держави, яка б дозволила відновити потенціал зростання та розвитку економіки країни. Вплив інвестиційної політики, спрямованої на сприяння інвестиційній активності, може виявитися у прискоренні темпів економічного зростання країни, забезпеченні умов для підвищення рівня суспільного добробуту в Україні через стимулювання промислового виробництва.

Список використаних джерел

1. Пирог О.В. Іноземні інвестиції як фактор економічного зростання України [Електронний ресурс] / О.В. Пирог. – Режим доступу: <http://>

dspace.nbuiv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4291/st_27_12.pdf?sequence=1

2. Шевченко О.В. Інвестиційна активність регіонів України: вплив на економічне зростання. / О.В. Шевченко // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 1 (10). – С. 175–181.

3. Абрамов А.Е. Экономический рост, инвестиции и фондовый рынок [Электронный ресурс] / А.Е. Абрамов. – Режим доступа: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CDAQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.hse.ru%2Fdata%2F019%2F854%2F1235%2FAbramov.doc&ei=698IU5r6Eqe_ygOqh4IQ&usq=AFQjCNF7rr5dq_xIDPG7arVr0rSMfcAQaw&bvm=bv.62922401,d.bGQ

4. Білецька Г.М. Інвестиційний клімат: проблеми сучасності та шляхи покращення / Г.М. Білецька // Економіка. Фінанси. Право. – 2007. – № 11. – С. 17–19.

5. Брайлівський І.А. Інвестиційна діяльність і економічний розвиток: методологічний аспект: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.01 / Ілля Аркадійович Брайлівський; Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України. – Донецьк, 2010. – 16 с.

6. Гальчинський А. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України / А. Гальчинський, С. Львовичкин // Економіка України. – 2004. – № 6. – С. 4–12.

7. Затонацька Т.Г. Деякі аспекти імплементації інвестиційної політики нового покоління в Україні / Т.Г. Затонацька // Фінанси України. – 2013. – № 12. – С. 78–88.

8. Іщук С.О. Інвестиції в основний капітал та їх вплив на соціально-економічний розвиток регіону / С.О. Іщук // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 35–42.

9. Костромський М.В. Державна інвестиційна політика та її вплив на економічний розвиток України / М.В. Костромський // Академічний огляд. – 2008. – № 1. – С. 152–155.

10. Лемішко О.О. Інвестиції в основний капітал та їх вплив на економіку України / О.О. Лемішко. // Фінанси України. – 2007. – № 7. – С. 46–61.

11. Найда Г.М. Роль інвестицій в економічному зростанні держави та проблеми їх залучення [Електронний ресурс] / Г.М. Найда, М.П. Дранович. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Economics/4_84567.doc.htm

12. Павлюк Т. Тенденції соціально-економічного розвитку: мікро- та макроекономічний аспект / Т.І. Павлюк // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 3 (69). – С. 162–169.

13. Пилипенко Г.М. Теоретичні моделі регулювання інноваційно-інвестиційної активності / Г.М. Пилипенко, В.В. Чорнобаєв // Європейський вектор економічного розвитку: зб. наук. праць. – 2007. – № 2(3). – С. 68–74.

14. Сословський В.Г. Вплив інвестицій та надання кредитів на економічне зростання України / В.Г. Сословський, А.С. Жилун // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 1(10). – С. 256–261.

15. Statistical Database – United Nations Economic Commission for Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w3.unecce.org>
16. Регіони України – 2010 р.: Статистичний збірник / за ред. О.Г. Осауленко. – К.: Консультант, 2010. – Т. 1. – 368 с.
17. Державна служба статистики України. Експрес-випуск 03.10.2013 р. – № 05.3-11/69 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Статья посвящена исследованию динамики валового накопления в Украине на основе теоретического обоснования взаимозависимости экономического роста и реальных инвестиций и сравнительного анализа мировых тенденций. Результаты исследования подтвердили наличие устойчивой взаимозависимости между темпами прироста реального ВВП и темпами прироста валового накопления (реальных инвестиций) для 14 стран мира. Проанализирована динамика валового накопления в Украине. Определен коэффициент корреляции между этими показателями для Украины (0,88), подтверждающий существенную связь между ними.

Ключевые слова: *экономический рост, инвестиции, валовые накопления.*

The article focuses on the issue of the gross fixed capital formation in Ukraine by theoretically justifying economic growth and real investments interdependence and taking into account the global economic trends. Economic growth aspects and gross fixed capital formation comparative analysis in 14 countries has been carried out. The results have shown that GDP growth directly depends on GFCF accretion in all the states under the study. In addition gross fixed capital formation in Ukraine has been considered. The correlation coefficient for Ukraine makes 0.88 that demonstrates strong interdependence between these indicators.

Key words: *economic growth, investments, gross fixed capital formation.*

Одержано 14.02.2014.